

„Ty nejobtížnější a nejriskantnější záběry za mě natočil barrandovský kaskadér. I když jsem si před kamerou na koni zajezdil v několika filmech, tyhle scény byly mými nejtěžšími,“ připouští Jiří Bartoška a vzápětí dodává: „Při natáčení jsme si ale užili i jinak. Například když se jeden pes ze smečky třiceti bulteriérů, vybičován lovem, najednou zcvoknul a místo kance se zakousl do koně. Ten se pochopitelně leknul, svého jezdce shodil a zranil. Zkrátka – při natáčení filmů různých žánrů a v nejrozmanitějším prostředí si herci i štáb vždycky užijí...“

Avšak ani šikovný kaskadér, který v náročnějších scénách Bartošku zastoupil, mu nic neubral na jeho slibně se utvářejícím obrazu – filmový Oldřich se postupně stával hercem ztělesňujícím mužskou sílu, odvahu, rozhodnost a odhodlání. Na jednu stranu by se dalo říct, že byl vlastně i prototypem jakéhosi dobyvatele žen, jenže na druhou v jeho případě vždycky platilo, že je nejen u filmu, ale i v soukromí tím, kdo ženy rozhodně dobývat nemusí. Zaprvé je šťastně ženatý muž, jak o tom svědčí společné fotografie jeho s noblesní, vždycky dokonale upravenou a vzorně vystupující manželkou Andreou, a zadruhé, i kdyby tomu bylo jinak, ženy by mu nejspíš samy a ochotně padaly k nohám, takže by se gentleman Bartoška příliš namáhat nemusel. Jenže: kterému muži by takováhle „nálepka“ jaksepatří nelichotila? Přesto jako by se zdálo, že se sám „idol“ nad svou mediální image příliš nepozastavuje. Zřejmě to jednoduše nemá zapotřebí... a to je dobře.

Jestli něco Jiřího Bartošku skutečně zajímá, potom je to spíše ztvárnění jeho postav. O tom měl vždycky potřebu mluvit, k tomu se vždycky rád a hojně vyjadřuje:

„Přes všechny technické vymoženosti závisí váš výkon asi nejvíc na tom, jak je postava napsaná, a pak samozřejmě na režisérovi. Když je obojí špatné, tak se z herce většinou stává živá rekvizita. A to je vždycky otrava,“ řekl kdysi v jednom rozhovoru. O svých filmových hereckých výkonech, často velmi oceňovaných, potom sám a snad až překvapivě sebekriticky dodal:

„Pokud se ve filmu točí hodně krátkých záběrů, je to vždycky nepříjemné. Nevím, jak jiní herci, ale já osobně ve tří- nebo pětisekundovém záběru hrát ani nestačím. Stihnu se nanejvýš nějak zatvářit. Je to vlastně něco jako focení na občanku. Proto mi nezbývá, než věřit režisérovi, což asi platí o filmovém herectví vůbec.“

Vzhledem k tomu, že se Jiří Bartoška odmalička zajímal spíše o výtvarné umění, může působit jeho

pozdější zájem o divadlo možná o to překvapivěji. Vůbec první impulz a náznak toho, že by se mohl v dospělosti ubírat hereckou cestou, ovšem už přece jen také přišel v dětství. Malému Jirkovi bylo pouhých deset let, když si ho režisér pardubického divadla (v tomto městě tehdy Bartoškovi bydleli) vybral přímo v základní škole do role sedmiletého syna Anny Kareniny v dramatině stejnojmenného románu Lva Nikolajeviče Tolstého. V tomto představení hrála Annu Kareninu herečka Blanka Bohdanová. „Kdykoliv se teď s paní Bohdanovou potkáme, říká:

„Odstup! Ty jsi moje nastavené zrcadlo!“

Blanka mě pořád vidí jako desetileté dítě, a tak si vždycky při setkání se mnou povzdechne:

„Ježíš, to snad není pravda, Bartáku!“

Já jsem opravdu jejím zrcadlem ubíhajícího času.“

Ve svých školních letech Jiří Bartoška ještě nemohl tušit, že se k herectví za nějaký čas opět vrátí

a že se stane jeho láskou na celý život. Tu v ženské a – promiňte to slovo – hmatatelné podobě musel

ale nejprve někde potkat, protože, jak se vzápětí ukázalo, bez ní a také bez kamarádů by žádné přihlášky na JAMU asi nikdy nebylo:

„Jako voják základní služby jsem se zamiloval do studentky prvního ročníku katedry herectví Janáčkovy akademie múzických umění. Tu dívku jsem znal už dřív, potkal jsem ji v Brně na ulici, na jedné vycházce.

Povídám jí:

„Co tady děláš?“

Odpověděla:

„Študuju na herečku.“

Slovo dalo slovo a já se dostal se svou láskou

do party studujících herců, které nenapadlo nic lepšího, než mě přihlásit na přijímačky na JAMU.

Považoval jsem to za dobrý vtíp. Vyplnili za mě přihlášku,

Bolek Polívka, tehdy už zkušený student

prvního ročníku, mi vecpal do hlavy pár divadelních textů (dělal jsem Peer Gynta, to muselo být skutečně

hrůzostrašné, a pak Andorru Maxe Frische), na to mě asi přijali.“

„Byl to právě Evald Schorm, který nás učil, že láska je schopnost myslet na druhého, a dokázal to přenést na celý soubor Zábradlí. Snad proto pod Evaldem vznikla parta lidí, kteří dělali divadlo tak, jak ho ve své době dělali,“ řekl o něm a tehdejší atmosféře v divadle Bartoška, který se navíc Na zábradlí dočkal v řadě „schormovských“ inscenací krásných rolí. Zahrál si třeba krále v *Hamletovi* (1978), Ivana v Dostojevského *Bratrech Karamazových* (1979), panovníka Ludvíka Velikého ve *Svaté Kabale* Michaila Bulgakova (1980) či *Macbetha* (1981) ve stejnojmenné

Shakespearově tragédii (v alternaci s Oldřichem Vlachem).

Neměli bychom ale zapomenout ani na jeho spolupráci s režisérem Janem Grossmanem. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se stal Jiří Bartoška nezapomenutelným například v roli svůdníka Juana v Molièrově hře *Don Juan*, kterou v Divadle Na zábradlí v roce 1989 nastudoval právě tento režisér, dramaturg a uznávaný literární a divadelní kritik. V roce 1990, krátce před odchodem ze Zábradlí, se pak Bartoška divákům představil i v hlavní roli Leopolda Kopřivy, záletného doktora filozofie (točí se kolem něj totiž hned tři ženy: jemu na oplátku nevěrná družka, nepříliš duchaplná přítelkyně a mladičká studentka, Kopřivova velká obdivovatelka), v Havlově absurdním dramatu *Largo desolato*. Hru režíroval, stejně jako předchozí zmíněnou inscenaci, opět Jan Grossman.

Zavzpomínejme však ještě na jeho postavy v Shakespearových dramatech, na které nedá dopustit.

O jedné ze svých klíčových rolí Na zábradlí, o zmíněném Macbethovi, kterého nastudoval ještě pod režijní taktovkou Evalda Schorma, řekl po prvních představeních:

„Macbeth, to je ‚kláda‘. Teď, když je představení ještě nové, chodím do divadla brzy, až půldruhé hodiny před začátkem. Udělám si pár kotoulů na žíněnkách, říkám si některé obtížné pasáže textu.“

Jeho slova jsou důkazem zodpovědného přístupu k herecké práci a následující věty možná i obecnou ukázkou jakéhosi koloběhu, který herec zažívá v běžné divadelní praxi, ale divák si ho mnohdy vůbec neuvědomuje:

„Když představení skončí, zůstanu ve foyer, povídám si s lidmi, odreagovávám se. Rozhodně nemohu jít hned domů. Ale postupně, jak bude přibývat počtu repríz, se z toho dostanu daleko snáz.“ A dodává:

„Vystoupením z role však končí i ona slastná iluze pro herce, kdy se na dvě až tři hodiny stává někým jiným, kdy žije život někoho jiného (i když s nadhledem), prostě si na chvíli odpočine od běžného života. A to může mít před představením kdovíjaké starosti, být našťvaný, může ho bolet noha...“

V momentě, kdy se rozsvítí světla, všechno ale najednou zmizí, úplně na to zapomenete, jste někde úplně jinde. A pak hra končí a noha zase bolí...“

„Byl to film o banderovcích. Málokdo zřejmě ví, že se většinou rekrutovali z řad Ukrajinců. Běžný divák by asi jen těžko chápal, proč na plátně mluví rusky. Scénárista Jiří Křížan to tedy vyřešil tak, že oni ve filmu nemluví. O to bylo důležitější, co a jak zahrají. Proto režisér Vlácil, který si tenhle fakt uvědomoval daleko naléhavěji než my, velice důkladně a přesně navozoval atmosféru jednotlivých záběrů. Vzal si mě třeba stranou a začal mi vykládat:

„Vezmi si, kolik roků tihle lidé bojovali. Už museli být pořádně unavení. Byli to sice zabijáci, ale předtím, než se naučili zabíjet, orali pole, sklízeli obilí, chovali dobytek... A tak si představ, že tenhle rolník, utahaný a znechucený válkou, sedí někde v nějakých Beskydech a kouká dolů, do údolí. Vzpomíná na Ukrajinu, na ty obrovské lány polí, a je mu ze všeho mizerně...“

Na práci s filmovým režisérem Františkem Vláčilem nedal Jiří Bartoška dopustit. Oceňoval na něm, že umí herci přiblížit pocity postavy, kterou hraje, a to velmi precizně a zaujatě. Vláčil si s filmem dával práci, záleželo mu na tom, aby herec pochopil pocity postavy, kterou hraje, aby se s ní mohl sžít a našel si k ní cestu. Právě díky jeho režijnímu přístupu si Bartoška Stínů horkého léta tolik cenil. Nebyl to snímek ušitý horkou jehlou, jak se říká, ale za každým záběrem stál kus poctivě odvedené práce a spousta přemýšlení.

„To je u filmu, který se točí v podstatě po krátkých kouscích a často na přeskáčku, velice důležité. Navíc z toho, co nám říkal a jak to dělal, jsme rychle pochopili, že je to profík, který svou práci dělá s obrovským zaujetím. Takový člověk vás prostě nenechá ve filmu špatně zahrát. Vláčil svým přístupem dokázal navodit pocity a atmosféru, ale zároveň i vztah herců k roli a k práci na filmu vůbec.“

„Obě moje televizní postavy byly trochu příbuzné. Protože i doktor ze záchranky denně bojuje o lidský život, a přece bere své výjezdy jako něco naprosto normálního, nebo, jak říkali skuteční lékaři záchranné služby: „Jsme dělníci ulice.“

K tomu, jak se mu hrál charismatický doktor, který však poněkud depresivně postupně umírá, a to na nevléčitelnou chorobu krve, a jak vůbec vzpomíná na natáčení Sanitky, kdysi řekl:

„Jako herec jsem samozřejmě osud svého hrdiny znal od začátku. S režisérem Adamcem jsme se rozhodli vytvořit postavu tak, že zhruba od pátého dílu o své nemoci ví. Ví to jen on sám. Možná že tam někde byl i náznak pro diváka. Únava, dýchání... Pro mě při natáčení vyplynul jeden problém, že si Jarda Hanzlík zlomil nohu a my nejdřív točili desátý díl – začínal jsem tedy vlastně výsledkem. Musel jsem se spolehnout na režisérovo vedení a na to, že to byla figura dobře napsaná, mně osobně blízká.“

V souvislosti s tím se však nabízí otázka, čím mu byla blízká. A Jiří Bartoška odpovídá:

„Pragmatickým viděním tohoto mladíka, který věděl, že je smrtelně nemocný, a proto uspíšil oslavu narozenin. Líbilo se mi také jeho neobvyklé hrdinství v poznávání vlastního konce. Ovládl umění odejít zcela jinak, s velkou dávkou kuráže – a přitom by ho těžko mohl někdo podezírat, že nežil rád nebo

naplno.“

„Čím jsem starší, tím častěji mám pocit, že mě moje práce neuspokojuje. Někdy mě dokonce uráží, že dělám to, co dělám. Ani ne tak v divadle, ale dosti často ve filmu a v televizi. Napadá mě, že to není práce pro mužského a že bych měl dělat něco úplně jiného, serióznějšího. Jak říkám, je to zřejmě problém určitého věku a možná že v tom je i jedna z příčin, proč někteří herci začínají režírovat.“

Možná se na jeho odpovědi skutečně podepsal do jisté míry i věk. Jenže pokud ano, nejspíše v trochu jiném smyslu, než jak to působí. Jiří Bartoška takhle odpověděl, když mu bylo dvaadvacet. Žádný stařík tedy určitě nebyl, spíše na něj dolehla chvilková slabost nebo pověstná krize středního věku, jak se říká. Mimochodem, abychom byli úplně upřímní – svou roli nepochybně sehrál i fakt, že se tehdy psal rok 1989, kdy na všechny lidi (a tím spíš na umělce, kteří často bývají senzitivnější než ostatní, mají to přece v popisu práce) jistě doléhala vypjatá atmosféra „předrevolučního“ Československa. Ztrátu zájmu o svou profesi a určitou zahořklost lze koneckonců vypořizovat i z jeho jiného výroku, který na adresu své práce na jedné z postav pronesl v témže roce. Opět šlo o již zmiňovanou postavu Adama ve filmu Adam a Eva, natočeném podle novely Jana Kozáka. V souvislosti s rolí Adama o sobě tehdy Bartoška až překvapivě vulgárně prohlásil:

„Byl to špatný, ale z mé strany jediný úlet takového kalibru. Lejno na patě, co se pak táhne celý život. Vezmete-li si ale kteroukoliv inscenaci, bylo by to stejně jedno.“

Také Jiří Bartoška se tedy v životě dostává do situací, kdy si sám sebou není úplně jistý, prožívá momenty, kdy o sobě nebo o něčem, co se týká jeho života, pochybuje. To si ale neprotiřečí s tím, že je to pořád člověk, který uznává jisté hodnoty a názory a za těmi si pevně stojí – mezi ty klíčové patří třeba jeho pohled na fungování rodiny, na které podle všeho lpí.

„Neuznávám názor, že rodinu zabezpečí žena. Považuji to za zločin na chlapovi i na ženě. Zabezpečit rodinu je úkolem každého chlapa!“
